

PUBLIEK-PRIVATE SAMENWERKING LEGT
STEVIG FUNDAMENT IN **VOORKOMEN EN
BESTRIJDEN WITWASSEN**

*De banken en publieke
partijen hebben afspraken
gemaakt om nog effectiever
samen te werken in de strijd
tegen witwassen. Een gesprek
met de vijf kwartiermakers
over 'de heilige graal' van het
delen van kennis*

Een pizzeria waarvan de omzet niet inzakt in coronatijd. Is dat ongebruikelijk? Om die vraag te beantwoorden, zegt Nieke Martens, Global Head Future KYC bij Rabobank, is de kennis nodig van zowel de banken als de opsporingsinstanties. “De eerste zien alle transacties en de opsporingsinstanties hebben kennis van criminele fenomenen. Door die twee bij elkaar te brengen, kun je medewerkers van de banken meegeven: ja, dit kan ongebruikelijk zijn.” Overheidspartijen en banken weten elkaar al langer te vinden als het gaat om bestrijding van witwassen, onder meer binnen het Financieel Expertise Centrum (FEC). De zeven partners van het FEC (Autoriteit Financiële Markten, Belastingdienst, De Nederlandse Bank, Financial Intelligence Unit-Nederland, FIOD, Openbaar Ministerie en Politie) werken op verschillende thema’s samen met de banken. Nieuwe witwasschandalen in Nederland en elders in Europa brachten deze vorm van financiële criminaliteit vorig jaar opnieuw hoog op de agenda. “Iedereen vond: nu moeten we doorpakken”, zo blikt

Iris Sluiter van het FEC terug. Ze was na veertien jaar Nederlandsche Bank net begonnen als hoofd van het FEC toen de publieke en private partijen besloten dat er effectiever moest worden samengewerkt. “Er waren goede discussies tussen bestuurders. En het besef dat witwassen alleen teruggedrongen kan worden door samen op te trekken, werd sterker dan ooit gedeeld.” Er werden vijf kwartiermakers naar voren geschoven om de ambities waar te maken. Het doel: ‘de banken als poortwachter zo goed mogelijk in staat stellen ongebruikelijke transacties te herkennen en daarop actie te ondernemen. En vervolgens kunnen publieke partijen ook effectiever opsporen en vervolgen.’

Het delen en ontwikkelen van kennis in de keten staat aan de basis van de nieuwe aanpak. Banken hebben de kennis en technologie om met query’s te zoeken in grote hoeveelheden data, maar ze moeten wel weten waarnaar ze moeten zoeken. Nieke Martens: “De banken monitoren per uur gezamenlijk 1,3 miljoen transacties. Als je niet weet dat je een blauw strootje in de hooiberg zoekt, vind je het niet. De kennisdeling in de keten is een van de dingen die opsporing effectiever maakt. Ieder voor zich kan zijn bijdrage leveren, maar als je de informatie en kennis bij elkaar legt en op elkaar inspeelt bereik je veel meer.” Het onderzoek richt zich nadrukkelijk op het herkennen van fenomenen in de witwaspraktijk, niet op subjecten. Een voorbeeld is trade based money laundering (TBML),

het witwassen van geld via bestaande of op gezette handelsstromen. In FEC-verband wordt een nieuwe verschijningsvorm van TBML in kaart gebracht: crimineel geld dat wordt geïnvesteerd in de autobranche. Met elkaar gericht zoeken in financiële sporen is veel effectiever dan een aanpak per instelling, legt Martens uit. Martijn Koch, sinds bijna vier jaar werkzaam bij de FIOD en coördinator publiek-private samenwerking: “Criminelen worden steeds vindingrijker. Ze werken met vormen die dicht bij de normale bedrijfsvoering passen, zoals bijvoorbeeld spookfacturen. Dat maakt het lastig voor ons om te detecteren. Afzonderlijk kom je er niet achter wat er gebeurt. Dat inzicht krijg je wel door samen te werken in de keten.” Al snel bleek dat er onterechte aannames waren over wat normaal gedrag was in de autobranche, vertelt Koch. “Het idee heerste dat het bij die branche hoort dat er veel cash in omgaat. Query’s van de banken maakten echter duidelijk dat die aanname niet klopte. Zelfs zo’n klein inzicht kan iets betekenen. Een bank is dan in staat zijn eigen beleid scherper te stellen: wat valt op en wat is gebruikelijk?” Nieke Martens vult aan: “Het is belangrijk dat de banken gelijk optrekken. Stel, wij komen erachter dat het gebruik van cash een teken kan zijn van een ongebruikelijke transactie. Als bijvoorbeeld ABN AMRO zijn beleid aanpast en Rabobank niet, dan weten de criminelen dat heel snel. Als de ene bank de deur sluit, gaan de criminelen naar de andere bank. Het is veel krachtiger als alle banken de query draaien en allemaal zeg-

Voorkomen en bestrijden witwassen

Hoofdartikel

gen: dit beleid gaan we veranderen. Je bent veel effectiever als je kennis deelt en samen optrekt. In de toekomst kan Transactie Monitoring Nederland (TMNL) daar een verdere versnelling in aanbrengen als daar query's worden gedraaid op de transacties van de deelnemende banken." In de toekomst worden ook andere sectoren onderzocht

op TMBL-constructies. Zo kunnen branche-specifiek witwasindicatoren worden ontwikkeld.

MENSENHANDEL

Een tweede FEC-PPS project dat dit jaar is gestart, betreft witwasstromen in mensenhandel. "Het gaat om menselijke uitbuiting met alle schadelijke gevolgen van dien", onderstreept Jaap Piersma, al 21 jaar werkzaam bij de Politie en sinds vijf jaar betrokken bij de opsporing. "Doelstelling is dan ook tijdiger ingrijpen. Vaak krijgen we pas op een laat tijdstip een melding. Er wordt geld verdiend door iemand uit te buiten. Als we dat eerder traceren en we kunnen die verdachte transacties opwerken tot een strafbare gedraging volgens de wet, kunnen we opsporing inzetten om de mensen te bevrijden en het geldelijk gewin af te pakken." Met dit project borduren de kwartiermakers voort op een zoekprogramma dat eerder is ontwikkeld door de Directie Opsporing van

de Inspectie SZW, ABN AMRO en de Universiteit van Amsterdam, in samenwerking met de Financial Intelligence Unit (FIU)-Nederland. Het programma detecteert in bankgegevens signalen van witwassen in verband met sociaaleconomische fraude en mensenhandel. Dat vormt de basis, zegt Jeroen Toor, teamchef binnen FIU-Nederland en

verantwoordelijk voor PPS. "Binnen het FEC wordt het nu breder ingezet. De indicatoren worden ingebouwd bij de transactiemonitoring van alle banken. Dat is niet alleen effectiever, maar ook kostenbesparend omdat je ongebruikelijke transacties bijna automatisch gaat herkennen; bijna, want er is altijd nog een menselijke beoordeling nodig voor die conclusie. En omdat de hele keten is aangesloten, komen signalen sneller terecht bij opsporing en kan er uiteindelijk een interventie op worden uitgevoerd."

Samenwerken in de keten moet ook leiden tot kwalitatief betere meldingen en minder false positives. Meldingen van de banken komen binnen bij FIU-Nederland, dat moet onderzoeken of er verdachte transacties bij zijn. In de fenomeengerichte publiek-private samenwerking wordt nu dankbaar gebruik gemaakt van de ervaringen van eerdere projecten tussen de bankensector en onder andere FIU-Nederland: de Terrorisme

Financiering Taskforce, de Serious Crime Taskforce en de Fintell Alliance. Medewerkers van FIU-Nederland voorzagen de banken van kennis over het beter en sneller herkennen van witwaspraktijken en leerden op hun beurt van bankmedewerkers over het monitoren van transacties. "Zo krijg je kwalitatief betere meldingen en kun je

gemelde transacties effectiever verdacht verklaren", zegt Jeroen Toor van FIU-Nederland. "Wat ons betreft heb je hiermee de heilige graal te pakken."

Focussen op prioriteiten en voortbouwen op successen zijn andere kenmerken van de nieuwe PPS-aanpak. Nieke Martens: "Een issue oppakken, afmaken en dan weer een volgende, in plaats van twintig verschillende initiatieven tegelijk." Focussen op thema's maakt het bovendien makkelijker te communiceren over successen, belangrijk naar de burgers toe, maar ook een signaal voor criminelen. Iris Sluiter van FEC: "Er gaan megabedragen om in witwassen, en dat de praktijken die daaronder schuil gaan ondermijnend werken in de samenleving, wordt ook steeds duidelijker. Maar voor het grote publiek is het onderwerp niet zo tastbaar. Om dat te bereiken moet je problemen concreet benoemen en tonen dat overheid en banken er gezamenlijk werk

van maken om die aan te pakken." Het project voor bestrijding van witwasstromen van uitbuitingssituaties is een goed voorbeeld; zo kreeg het beeld van kinderuitleiding in Australië, pas veel aandacht toen er letterlijk een gezicht

van een twaalfjarig meisje bij ging horen. De kwartiermakers onderstrepen dat deze gezamenlijke aanpak uiteraard altijd plaatsvindt binnen de kaders van de wet, ook als het gaat om privacy. Jeroen Toor: "Banken mogen onderling gegevens delen en de FIU mag daarover adviseren." Query's worden niet gebouwd met criteria als etnische of geloofsachtergrond. "We zien er streng op toe dat er gewerkt volgens de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme, de Wwft. Deze samenwerking willen we langdurig en robuust neerzetten. Hij moet goed in elkaar zitten." Elke organisatie blijft verantwoordelijk voor zijn eigen data en heeft daar regie op.

Om de samenwerking tussen publieke en private samenwerking te laten slagen, is het belangrijk naar het

gemeenschappelijk doel te blijven kijken, zegt opsporingsambtenaar Jaap Piersma van de Politie. "Er zijn natuurlijk cultuurverschillen. Bank zijn commercieel, bij de politie beschermen we de democratie en handhaven we

de openbare orde. Je moet intrinsiek gemotiveerd zijn en de organisatie moet ruimte beschikbaar stellen voor de uitvoering." Verschil in kennis is er ook, beaamt Nieke Martens: "De digitalisering en automatisering zijn bij de banken snel gegaan. Bij banken werken bijvoorbeeld veel datascientists en dat is kennis die goed kan worden ingezet in de keten." Martijn Koch van de FIOD ervaart dat het uiteindelijk mensenwerk is, met korte lijnen tussen de kwartiermakers. Nieke Martens: "Ik zie dat mensen die voor dit werk kiezen enorm gedreven zijn om de wereld beter te maken, die criminaliteit willen bestrijden." Het is tekenend, zegt ze, dat bij de bank op dit thema veel oud-politiemedewerkers werken. "Het is bijna een community." Jaap Piersma waarschuwt vanuit zijn jarenlange beroepspraktijk dat je bereid moet zijn teleurstellingen te incasseren. "Niet

stoppen als je een keer vastloopt. Maar doorgaan." Dat Nederland internationaal vooroploopt als het gaat om publiek-private samenwerking in de strijd tegen witwassen, is voor Jeroen Toor een

uitgemaakte zaak. "Dat durf ik gerust te zeggen. Ik vind dat het FEC dat meer mag uitstralen." Iris Sluiter knikt. "FEC heeft tot nu toe onder de radar gewerkt, maar dat gaat veranderen. Denemarken, Canada en Zweden hebben veel belangstelling voor onze werkwijze. Canada is ook een soort FEC gestart en

kijkt daarbij heel sterk naar Nederland. Uiteindelijk wil je internationaal meer op één lijn komen, zodat je elkaar kunt versterken." Jeroen Toor: "Wat in Nederland ontwikkeld wordt kan vrij gemakkelijk in Europa uitgerold worden. Als alle banken in Europa automatisch dit soort signalen herkennen, ga je een veiligheidsprobleem enorm aanpakken." Hij omschrijft de samenwerking tussen de banken en de publieke instellingen als "uitermate nuttig". "Ik zie bij banken veel bewustzijn over hun maatschappelijke rol en taak. Ik denk dat we het fundament hebben gelegd, het gebouw heeft een stevige basis, nu moeten er verdiepingen op." —

De vijfkwartiermakers. Van links naar rechts Nieke Martens, Jeroen Toor, Jaap Piersma, Iris Sluiter en Martijn Koch